

Razumevanje ženskega in moškega spola in seksualnosti

Lea Prijon

Razumevanje moških in žensk je morda ena izmed najbolj raziskovanih tem v sociologiji, psihologiji in nenazadnje filozofiji. Morda je tema prav zaradi svoje zanimivosti in kompleksnosti prežeta s teorijami, miti in stereotipi o moških in ženskah, ki so lahko bolj ali manj resnični in aplikativni. Obstajajo razlike v mišljenju, čutenju in delovanju med spoloma, kar je razvidno že iz konotacij, ki sta jih dobila: ženske kot nežnejši spol in moški kot močnejši. Med nami tako obstaja prepad čustev, ki nas ločuje, a kljub vsem tem razlikam, smo si moški in ženske medsebojno odvisni in nujni. Tu ne mislimo samo na prokreativni vidik, ampak tudi kreativni (medsebojne interakcije) in čustveni.

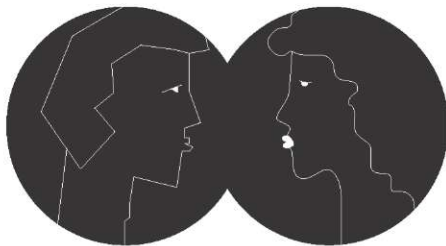
Namen tega dela je izpostaviti različno doemanje moških in žensk ter moškosti/ženskosti, čutenja ter seksualnosti preko teorij, filozofskih vidikov, pa tudi preko mitov in stereotipov. Naše izhodišče bodo spolni dimorfizem, antropološka dognanja ter družbene in kulturne razlike med spoloma.

BIOLOŠKI IN DRUŽBENI SPOL: MOŠKI/ŽENSKA – MOŠKOSTI/ŽENSKOST

Če hočemo raziskati in razumeti področje ženske in moške seksualnosti ter percepiranje le-te, moramo najprej razumeti, kaj spol sploh je. *Spol* je kulturno variabilen, ker imajo različne družbe raznolike organizacije spolnih razmerij. V naravi in družbi splošno ločimo dva spola, biološki (*sex*) in družbeni (*gender*). *Biološki spol* predstavlja anatomske razlike med spoloma (Švab, 2002: 203) in temelji na notranjih in zunanjih bioloških znakih. Do nedavnega je impliciral le dve izbire oz. možnosti: *ženska/moški*, a kljub temu, da temelji na bioloških razlikah, ne obstaja samo v teh dveh oblikah. *Družbeni spol* pa označuje psihološke in emocionalne značilnosti posameznika, zajema vedenje, prepričanja, vrednote, seksualno usmerjenost in spolno identiteto (Švab, 2002: 203). Je konstruiran, torej kulturno determiniran in pri njem gre za vprašanje *ženskosti/moškosti*.

Toda, čeprav je stoletja veljalo prepričanje, da je (le) družbeni spol konstruiran, smo v zadnjih desetletjih priča, da je tako tudi z biološkim, čeprav

zanj velja, da je naraven. Spolna identiteta, ki jo imamo za biološko pogojeno oz. za neko naravno dejstvo, ni odraz naravnega stanja biti, je le stvar reprezentacije in zato kulturna determinacija oz. konvencija. Vendar, če je tudi biološki spol družbeno-kulturno dejstvo, potem biološka "resnica" ne obstaja, saj je tudi ta konstruirana in vpeta v družbene sisteme in delitve. Torej, ker sta tako družbeni kot biološki spol družbeno oz. kulturno pogojena, potem radikalno razlikovanje med njima ne obstaja. Drugi element, ki to razlikovanje zavrača in prerašča, pa je napredek tehnologije in medicine, ki posameznikom, ki želijo zamenjati spol, to omogoča. Dimorfizem tako zajema

spolne znake, ki so vidni zunaj telesa in tiste, ki so znotraj njega, ter anatomske posebnosti in spolne razlike v telesni konstituciji (prsi in druge zaobljenosti pri ženskah, pri moških pa širše in bolj mišičasto telo, večja poraščenost telesa itd.) (Južnič, 1998: 133). Spolna razlika je paradigma razlike in je umeščena v točko prehoda iz nara-

ve v kulturo, "je temeljno dejstvo, ki ga ni mogoče utemeljiti, strukturno jedro, ki ga ni mogoče zgodovinsko pojasniti" (Bahovec, 2007: 151).

Vsako bitje ženskega oz. moškega spola¹ pa še ni ženska oz. moški, saj mora za to najprej imeti ženskost oz. moškost, ki pa v "čisti" obliki ne obstajata, saj sta le teoretični konstrukt z negotovo vsebino, saj imajo človeški individui biseksualno zasnovo, pri katerih se križajo dedne lastnosti, ki se kasneje združijo v moške ali ženske značilnosti (Freud, 2006: 131). Dogodki v obdobju socializacije so ključni za razvoj otrokove identitete, ki se začne razvijati prav v primarni socializaciji (v družini). Ta vzpostavi pogoje, okolje in možnosti, da se otrok razvije v deklico (kasneje žensko) oz. dečka (kasneje moškega) in prevzame vse lastnosti in vloge, ki pripadajo temu (družbenemu) spolu. Kasneje, v sekundarni (in terciarni) socializaciji, pa tudi v življenju in družbi v katerega otrok/deček/deklica vstopa, pa se začnejo izpostavljati in poudarjati še telesne razlike in tako otrok prevzame vloge določene za njegov (biološki) spol. Ker pa ima vsaka kultura različne opredelitve spolov in vlog, katere pa lahko znotraj vsake kulture še dodatno variirajo, ne moremo določiti absolutne razlike med moškim in žensko. To priča o dejstvu, da znotraj konkretne družbe (kulture) obstajajo različne konstrukcije moškosti in ženskosti. Spol je kot analitična kategorija in družbeni proces soodnosni, zato so spolna razmerja kompleksni in nestabilni proces, spreminjajo se skozi zgodovino, ne morejo obstajati posamezno in izolirano od drugih razmerij, so diferencirana, ustvarjajo asimetrične delitve in oblikujejo moške in ženske (Švab, 2002: 202–203).

ŽENSKA IN MOŠKA SEKSUALNOST IN MIT: "ŽENSKSE LJUBIJO, MOŠKI SEKSAJO"

Ko govorimo o ženskosti in moškosti ter o spolih ne moremo mimo seksualnosti, razumevanje, doživljanje in občutenje te pa se pri spolih razlikuje. Tako kot spol, so tudi spolne vloge in sama spolnost (seksualnost) kulturno konstruirana in kot taka, v različnih družbah (kulturah)

in pri moških in ženskah, različno dojeta. Seksualno dejanje pri ljudeh vključuje užitek čutenja, ni pa to le gola izkušnja, je dejavnost, ki vključuje namenski užitek. Ko nas nekdo vzburi, se ne odzovemo le na njegovo telo, temveč tudi nanj ali nanjo kot osebo. Tako je telo drugega gorišče vzburljenja, gre za utelešenje osebe, kar on ali ona je. Seksualno vzburljenje zato ni prenosljivo na drugega (Primorac, 2002: 38–39) oz., kot pravi Weininger, "spolna privlačnost je več kot le pot do spolnih odnosov, ker ima vsak človek neke določene lastnosti, ki so lastne njemu samemu in zato ni povsem vseeno, kateri drugospolni posameznik se bo z njim združil, saj se pri vsakem nadaljnjem spolnem partnerju čutijo določene razlike oz. spremembe" (Weininger, 1993: 33). Ker poznamo naključni seks (nikakor pa ne naključne ljubezni), je seksualna želja, želja po stiku s telesom drugega in želja po užitku, ki ga ta stik proizvede, seksualna dejavnost pa to željo poteši (Primorac, 2002: 48, 59–60).

Kljub temu, da je dojemanje spola in seksualnosti pri posameznikih, neglede na spol različna, pa naj bi vseeno obstajali določeni stereotipi, ki temeljijo na filozofskih in psihoanalitičnih preučevanjih in ugotovitvah. Pri preučevanju tematike o ženskah in njihovi seksualnosti, Freud ni niti po mnogih letih dela uspel izvedeti "kaj ženske hočejo" (Freud v Bahovec, 2007: 81), kar naj bi bila posledica razrešitve Ojdipovega kompleksa pri deklicah in nadaljni razvoj v žensko, ki naj bi bil bolj problematičen, zapleten in ambivalenten kot pri moških. Otrok je ekivalent falosa, ki lahko žensko dopolni, fiksira v njeni telesnosti, (jo) naredi za žensko, za katero pa nikoli ne izvemo, "kaj naj bi to bilo in kako bi se ji bilo mogoče približati" (Freud v Bahovec, 2007: 92). Freud je bil mnenja, da je klitorični orgazem izraz nezrelosti oz. nevroticizma ali frigidnosti ženske, kar je v družbi vzpostavilo odnose hierarhije tudi na področju čustvovanja in seksualnosti ter poskuse razlag o moški dominaciji preko spolne narave ljudi. Penis je praviloma simboliziral moč in se zato pogosto veže na oblast. Zanimivo pa je, da so ženski

¹ Ženskost oz. moškost zajema osebnost v celoti, ne zajema pa spolnosti, čeprav gre za občutenje sebe na najintimnejši način je rahločutno in obenem mogočno občutenje sebe kot skladne, spolno zaznamovane osebnosti (Rebula-Tuta, 2007: 28, 41).

organ (za katerega se uporablja skrajno grobe in zaničevalne izraze), pogosto opisovali kot vir nevarnosti za moške. Nevarnost so si predstavljali tako, da so verjeli v *vagino dentato*, ki preži na moškega in na njegov spolni ud (Južnič, 1998: 134–136).

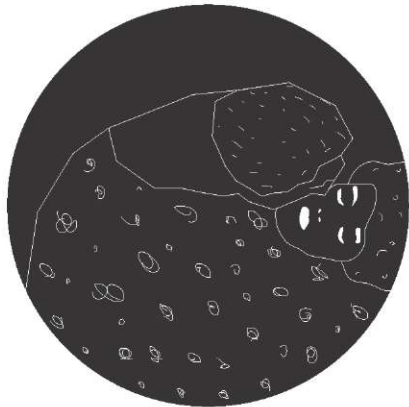
Freud je "žensko podrejenost" poskusil razložiti oz. dokazati na podlagi ženskega občutka manjvrednosti, ko naj bi se zavedala, da je v primerjavi z moškimi in njegovimi genitalijami manjvredna. Moški in ženske različno dojemajo lasten spol (intimnost), zaradi različnega dojemanja svojega družbenega spola (gender). Majhen deček se vede neodločno, ko opazuje genitalije pri deklici, medtem ko naj bi deklica, pri opazovanju genitalij dečka ravnala popolnoma drugače. V hipu, ko vidi dečkove genitalije pride do odcepa moškosti, kar lahko pri nadaljnem razvoju ženskosti povzroči težave, če tega "kompleksa" oz. zavidenja penisa ne uspe premagati. Po njegovem lahko pride pri deklicah do dolgotrajnih upov, da bi oz. bodo nekoč imele penis in s tem bile enake moškimi, kar se pri deklicah, zaradi njihove narcistične narave, kaže kot brazgotina, ker se počutijo kastrirane, drugačne in zato manjvredne. Ko deklica dojamе to spolno razliko (v primerjavi z dečkom) se začne moškemu potrjevati s poniževanjem in podrejanjem ženskega spola oz. "spola, ki je prikrajšan v tako odločilni točki" (Freud, 2006: 126–127) in s to sodbo naj bi ohranjala svojo enakopravnost z njim. Ob kastracijskem kompleksu dečkov Ojdipov kompleks zatone, dekličin pa se šele vzpostavi, ker ji manjka motiv za razrešitev tega. Vendar kastracijski kompleks zavira in omejuje moškost, a vzpostavlja ženskost (Freud, 2006: 130–131).

"MOŠKI DELUJEJO, ŽENSKSE SE KAŽEJO"

Tudi pri tej tematiki se ne moremo izogniti stereotipom, ki jih bomo uporabili kot izhodišče za "pojasnitev" odražanja ženske seksualnosti in moške percepcije te. V 19. stoletju se je žensko spolnost strogo nadzorovalo, prakticirala se je lahko le v zakonu z enim partnerjem. Med 30. in 70. leti 20. stoletja pa je postala spolna aktivnost žensk bolj sproščena in ne več tako vkleščena v moralne predpostavke o enem in edinem doživljenjskem partnerju. K temu je močno in odločilno prispeval razvoj družbe in naprednost

miselnosti, ki je impliciral razvoj vedno novih kontracepcijskih sredstev, možnost razveze itd.

Ker je naša družba postala družba gledanja, je vizualni ideal vezan na nekaj lepega in popolnega oz. estetskega. Postavlja in oblikuje se ideale in pričakovanja, kako naj bo v naši družbi vse določeno, in kako naj vse, kar nas obkroža, izgleda. Standardi, vrednote in norme te družbe pa so prešli v take ekstreme, da je določen tudi izgled posameznikov. Predvsem ženske so močno podvržene in pod pritiski teh pričakovanj,

katerim "morajo" ustreči, da "zadovoljijo" estetskim zahtevam družbe. Najpomembnejši faktor zadovoljitve postavljenih standardov je (estetski) zunanji videz, ki implicira obleko, ličenje in telesni izgled. S tem pa ženska (ne)hote izraža oz. oddaja tudi sporočila o lastni seksualnosti. A, ker s svojim videzom, na eni strani odgovarja potrebam in standardom družbe, na drugi pa izraža lastno (spolno) identiteto, gre tu za nadzor ženske seksualnosti in hkrati za percepiranje ženske kot sekusani objekt. Kljub vsej svobodi, glede seksualnosti in seksualne usmerjenosti, pa se, morda zaradi zgodovinskih dejstev in etičnih ter moralni konvencij, danes še vedno pričakuje, da bo imela ženska manj spolnih partnerjev. Moškimi pa je na drugi strani dovoljeno, ali vsaj zaradi tega niso obsojani, večje število spolnih partnerk, zato je lahko govorimo o dvojnih spolnih standardih. Morda pa je ta "dovoljena moška promiskuitetnost" posledica njihove bolj agresivne narave, katera naj bi bila del njihovega biološkega in družbenega spola. Ženska seksualnost je bila

vedno določena na podlagi moške, kljub temu, da je ženski avtoeroticizem popolnoma drugačen od moškega, saj bolj uživa ob dotikanju kot pa v gledanju (Irigaray, 1999: 352–355).

Če vzamemo to zadnjo trditev Irigarayeve in nadaljujemo, da moški uživajo v gledanju, se lahko navežemo na Millerjevo trditev, ko govori o *femme postiche*, nanaša pa se na umetno, narejeno, izumetničeno žensko, kjer gre za psihoanalitično inkarnacijo videza. Ta(ka) ženska je na strani artificialnega, ki svojo ženskost proizvaja z (umetnim) dodajanjem tistega, kar ji manjka, njeno bistvo je sam videz, ki ga hkrati obravnava in vidi kot svojo lastnino. Miller nadaljuje, da ženska to počne zato, da "bi lahko s tem prestopila na moško stran velike delitve: "imeti falos" v nasprotju z žensko pozicijo "biti falos"" (Miller v Bahovec, 2007: 170). Ženska pa je falično zaznamovana od svojega očeta, moža ali posrednika, kar determinira njeno vrednost na trgu seksualnosti, zato je ženska vedno prostor bolj ali manj tekmovalnih odnosov med moškimi (Irigaray, 1999: 359).

In ker moški uživajo v gledanju in raznovrstnih kombinacijah (pozah) žensk v zapeljivem perilu in oblačilih, uživajo v ženskem zapeljevanju. Ženske so se skozi zgodovino izurile v zapeljevanju, erotični uspeh pa lahko dosežejo, če uspejo pripraviti (vzburiti) moškega do pričakovanja spolnega odnosa, cilj katerega je orgazem. Rouse tako verjame, da ima ženska potrebo po privabljanju partnerja, "ki mora s svojim zapeljivim videzom zasledovati in ujeti v zanko samca" (Rouse v Bernard, 2005: 74), ženska se tako kaže (ali "nastavlja"). Godi ji pozornost, ki je je nenehno deležna od moških, zato Berger pravi, da "Moški delujejo, ženske se kažejo" (Berger v Bernard, 2005: 156). Pravi, da so moški v zahodnem svetu aktivni spol, ki opazuje in nadzira ženske, ki naj bi bile sicer pasivne, opazovane in/ali nadzorovane od nasprotnega spola, hkrati pa imajo še nalogo, da opazujejo, kako so opazovane. Tako naj bi bile ženske po Freudu bolj narcistične od moških, ker nimajo potrebe, da bi ljubile, pač pa da bi bile ljubljene. Tako so moški voajerji, ženske pa ekshibicionistke (Berger v Bernard, 2005: 156–158). Irigarayeva meni, da je ženska lep objekt opazovanja, kar kaže na njeno pasivnost (Irigaray, 1999: 355).

Raziskave in razne študije so celo pokazale, da so

ženske pri vsem, kar se tiče zapeljevanja, boljše od moških, ker so bolj dominantne, hkrati pa se znajo nadzorovati, lažje dekodirajo in zakodirajo sporočila pri zapeljevanju, poznajo več tehnik tega in več tehnik zavrnitve. Očitno je Moliere dobro poznal ženske in natančno vedel, kaj je njihovo "poslanstvo", ko je dejal: "*La Grande Ambition des Femmes Est d'Inspirer L'amour!*"

ZAKLJUČEK

V članku smo predstavili žensko in moško seksualnost na podlagi teorij in stereotipov. Čeprav so stereotipi le prepričanja, ki temeljijo na poenostavljenih predstavah o posameznikih in skupinah, katerim ti pripadajo, pa lahko vseeno rečemo, da je v njih le morda nekaj resnice. Ker pa je tematika o spolih, tako biološkem kot družbenem, in seksualnosti precej kompleksna in odvisna od mnogih drugih razmerij in ureditev, tako med moškimi in žensko kot v sami družbi in kulturi, v tem kratkem prispevku ne moremo podati nekega aplikativnega zaključka. Raziskovanje spolnih razmerij je *perpetuum mobile*, ki je že od nekdaj vzbujalo zanimanje tako naravoslovcev kot družboslovcev in vedno bolj ga bo. Dognanja s tega področja se nenehno nadgrajujejo in postajajo vedno pomembnejša, saj predstavljajo nove upe za razumevanje bioloških in družbenih razmerij *moški/ženska*.♦

*Literatura

1. Bahovec, Eva D. (2007): Freud, ženska in popotnikova senca: Feminizem, psihoanaliza, filozofija. Ljubljana: Društvo za kulturološke raziskave.
2. Bernard, Malcom (2005): Moda kot sporazumevanje. Ljubljana: Sophia.
3. Freud, Sigmund (2006): Spisi o seksualnosti. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
4. Irigaray, Luce (1999): Female Desire. V Donn Welton (ur.): *The Body*, 351–360. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
5. Južnič, Stane (1998): Človekovo telo med naravo in kulturo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Primorac, Igor (2002): Etika in seks. Ljubljana: Krtina.
7. Švab, Alenka (2002): "Divided we stand": Teme in dileme študij spolov. V Aleš Debeljak, Peter Stanković, Gregor Tomc in Mitja Velikonja (ur.): *Cooltura: Uvod v kulturne študije*, 195–210. Ljubljana: Študentska založba.
8. Weinger, Otto (1993): Spol in značaj: Načelna preiskava. Ljubljana: Analecta.